LUND UNIVERSITY

Delrapport: Presentation av kunskapsöversikt om konsumtion och överskuldsättning i det digitala samhället

Carlsson, Hanna; Larsson, Stefan; Åström, Fredrik

2014

Link to publication

Citation for published version (APA):
Carlsson, H., Larsson, S., & Åström, F. (2014). Delrapport: Presentation av kunskapsöversikt om konsumtion och överskuldsättning i det digitala samhället. Lund University Internet Institute.

Total number of authors:
3

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Det här är en kommenterad version av den presentation som Hanna Carlsson och Stefan Larsson gav hos Kronofogden i Malmö torsdagen den 2 oktober 2014. Notera att detta bara är tentativa resultat och att den färdiga analysen kommer i den slutgiltiga rapporten den 17 december. Kunskapsöversikten sker på uppdrag av Kronofogdemyndigheten och utförs inom ramarna för Lunds universitets institut för ekonomisk trygghet (EconSec) och ingår i det forskarnätverk om ekonomisk trygghet som utgår från EconSec.

Kunskapsöversikten leds av Stefan Larsson, FD i rättssociologi, TD i fysisk planering och JK. Stefan är föreståndare för Lunds universitets internetinstitut där han även är forskare.

Hanna Carlsson är forskare och lärare i biblioteks- och informationsvetenskap och i digitala kulturer. Hanna disputerade 2013 vid Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet, och arbetar under 2014 bland annat med förevarande kunskapsöversikt.

Fredrik Åström är docent i biblioteks- och informationsvetenskap och undervisar och forskar i fältet för bibliometri och vetenskaplig kommunikation vid Lunds universitet.

Uppdraget – när, vad, vilka

- Lund universitets Internetinstitut – LUii.
- Lunds universitets institut för ekonomisk trygghet, EconSec.
- Forskargrupp
  - Stefan Larsson, FD, TD, JK
  - Hanna Carlsson, FD i informationsvetenskap
  - Fredrik Åström, docent, bibliometriker
- Projekttid: Under 2014, kort delrapport för internspridning i början av oktober (i princip den här presentationen).
  - Skriftlig slutrapport 17 december.
  - Muntlig presentation våren 2015.

LUNDS UNIVERSITET

Syfte och nytta

Avsikten är att beskriva kunskapsläget avseende nya konsumtionsmönster som ett resultat av digitaliseringen i samhället; samt hur dessa konsumtionsmönster eventuellt påverkar graden av överskuldsättning i olika befolkningsgrupper.

LUNDS UNIVERSITET

Internet och digitalisering

- Av världens ca 7 miljarder invånare var i mitten av 2012 ca 2,4 miljarder eller 34% internetanvändare.
- Europa: av de 821 miljoner invånarna så är ca 519 miljoner eller så hög andel som 63% Internetanvändare.
- I Sverige är andelen 89%.

Den här kunskapsöversikten tar sin utgångspunkt i konsekvenserna av digitaliseringen i samhället. I Sverige är andelen internetanvändare oerhört hög, globalt räknat, och ligger på 89 % av befolkningen (Findahl, 2012, ss. 16-17). Även om det är lättast att se hur digitaliseringen är relevant för privatpersoner på vardagsnivå, exv. genom att se på trender gällande internetuppkoppling och exempelvis smartphoneanvändande, så finns det ett strukturellt beroende som man kan påstå idag genomsyrar större delen av samhällsbyggnaden. Det betyder att även de som av någon anledning försöker att stå emot digitaliseringen i sina val av att inte använda vissa typer av kommunikationsmedel eller sociala medier ändå drabbas eller inlemmas i den strukturella omvandlingen som det digitala samhället innebär.

Bärbarheten och det generationella

- En miljard s.k. smartphones har sålts världen över.
- Sverige 2013: 60 procent använder en sådan telefon för att koppla upp sig mot Internet, **vilket innebär *en tredubbling* över de senaste två åren**.
- I åldern 12 till 15 år använder så hög andel som 78 % en smartphone dagligen.
- Hälften (45%) av tvååringarna har prövat att använda internet.

LUNDS UNIVERSITET

Läs mer om studien Svenskarna och Internet här: http://www.soi2013.se

Kunskapsöversikt – varför metod?

- Språk, databaser, urval
  - Vetenskapliga källor: världen är ett brus
  - Begreppsval viktiga
  - Växla mellan samband och förståelse (kvant/kval)

Kunskapsöversikt – metod

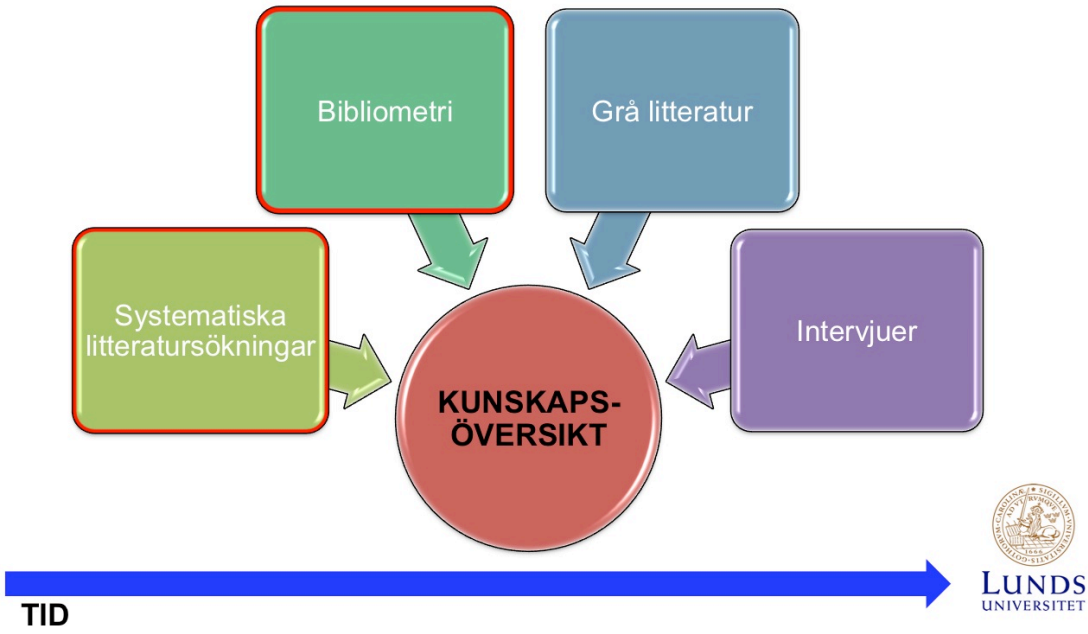

LUNDS UNIVERSITET

Då fältet är komplext har vi valt att göra fyra olika delstudier för att få ett så mångfacetterat material och en så holistisk bild som möjligt. Hittills har vi gjort systematiska sökningar i internationella, vetenskapliga databaser samt en bibliometrisk studie. Än återstår den så kallade grå litteraturen (rapporter, monografier etc. på svenska och övriga nordiska språk) samt kompletterande intervjuer med centrala forskare.

Systematiska litteratursökningar

TRE SÖKNINGAR:

- **Overindebt***: (overindebt* OR over-indebt*)
- **Digital:** (debt* OR overindebt* OR over-indebt* OR loan* OR borrow* OR lend* OR credit* OR mortage OR invoice) AND (Digital* OR online* OR electronic* OR cyber* OR internet* OR virtual* OR wired OR e-*) NOT Librar* AND (buy* OR shop* OR consum* OR purchas* OR retail* OR merchandi* OR marketing)
- **Mobil:** (debt* OR overindebt* OR indebt* OR loan* OR lend* OR credit* OR mortage OR invoice) AND (mobile OR cell phone OR Iphone OR android OR application* OR app OR smartphone)NOT Librar*AND (Buy* OR shop* OR consum* OR purchas* OR retail* OR merchandi* OR marketing)

LUNDS UNIVERSITET

I såväl den systematiska litteraturstudien som i den bibliometriska delstudien har vi arbetat mycket med att definiera lämpliga söktermer och söksträngar för att på så vis fånga relevant forskning. Bilden ovan visar de söksträngar vi använt för den systematiska litteratursökningen.

Bibliometri

- Web of Science (general) är databasen som använts.
- Metadata från artiklar att göra analyserna på:
  - Topics, authors, journals, keywords/words, citations
  - Väldigt användbart:
    - » co-citation authors, co-citation journals (the frequency with which two documents *are cited* together by other documents)

LUNDS UNIVERSITET

Bibliometri handlar i grund och botten om kvantitativa/statistiska analyser av texters och textsamlingars egenskaper; men förknippas idag framför allt med utvärdering av forskning genom att använda statistik över antal publikationer, och i vilken utsträckning dessa citeras i annan forskningslitteratur, som indikatorer på vetenskaplig produktivitet och genomslag. Men bibliometri kan också användas för att kartlägga ett forskningsfält genom att analysera olika egenskaper i forskningsfältets litteratur. Genom att studera statistiska samband mellan begrepp som används inom ett visst forskningsområde kan man kartlägga de olika teman som behandlas inom området; och genom att analysera t.ex. de tidskrifter som forskningen publicerats i och som artiklarna refererar till går det att se inom vilka forskningsfält som ett forskningsområde studeras; och i vilken utsträckning dessa forskningsfält relaterar sina resultat till andra fälts studier av ett visst ämne.

Resultat – bibliometri

- Tema 1: Skuldsättning i digitala sammanhang
- Tema 2: Konsumentkultur och konsumentbeteenden i digitala sammanhang

LUNDS UNIVERSITET

Tema 1:Vilka fält forskar man i ?

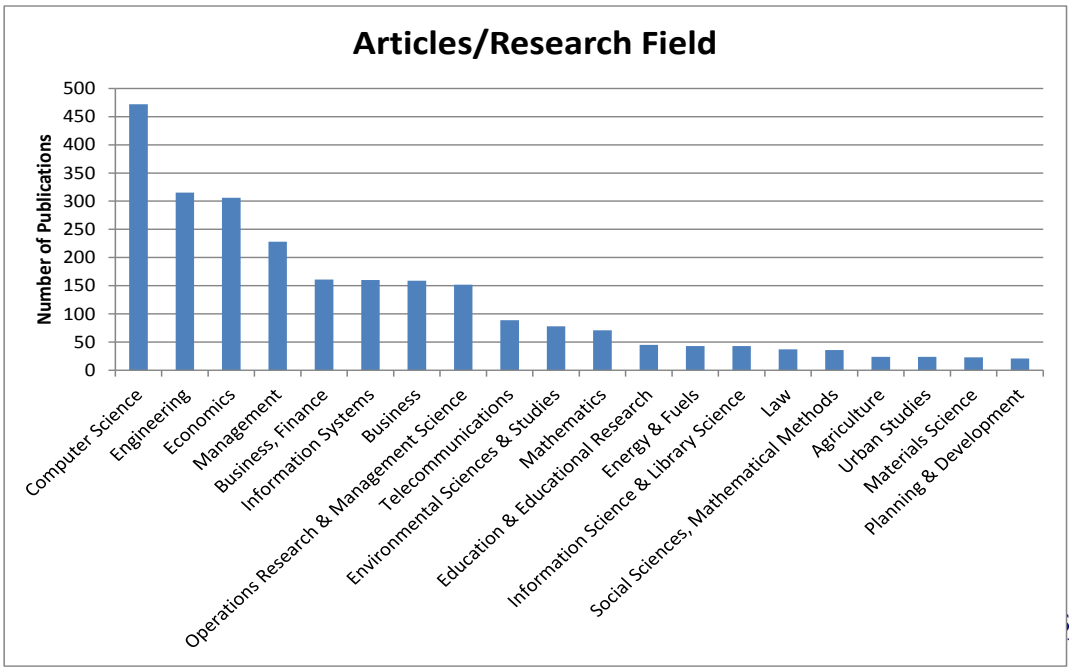

Tema 1: Vad skriver man om?

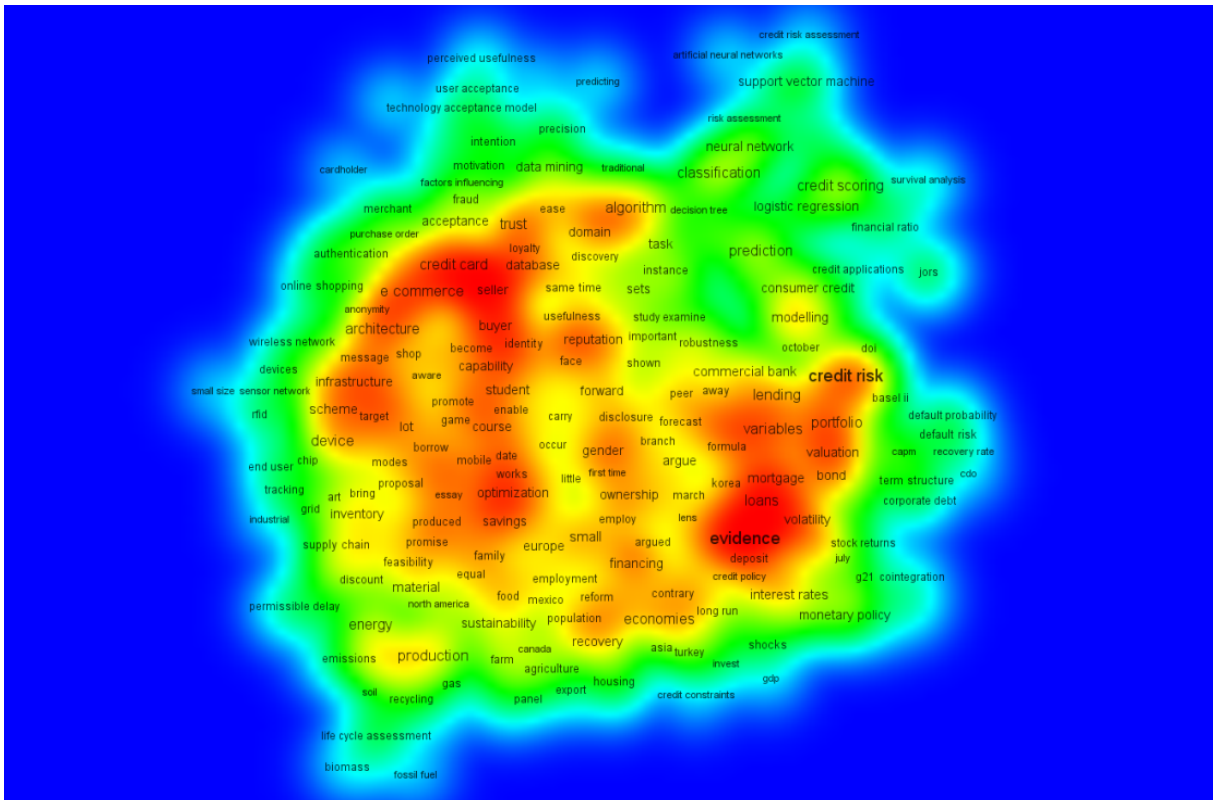

I kartan hittar vi två huvudsakliga kluster, båda representerade av mörkare röda fält. Till vänster finner vi ett kluster inriktat mot handel, i rätt hög utsträckning fokuserat på infrastruktur, affärsprocesser och tekniska lösningar för handel och betalning i digitala sammanhang.

Kluster av begrepp relaterade till handel

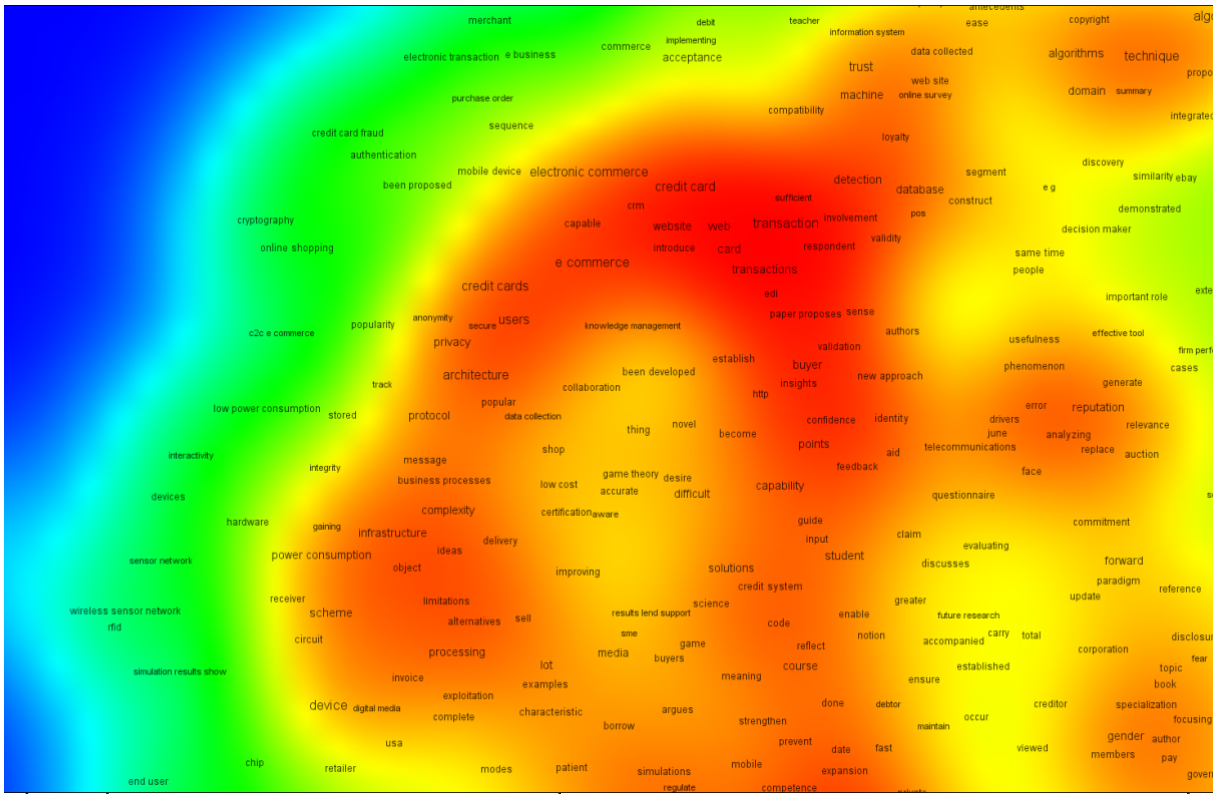

Där kan man bland annat notera att tillitsbegreppet (”trust”) tar en relativt stor plats, men att det då i hög grad verkar handla om att skapa tillförlitliga och säkra system för handeln och utifrån ett tekniskt perspektiv, snarare än något sorts bredare tillitsbegrepp som innefattar något sorts konsument- eller användarperspektiv.

Kluster av begrepp relaterade till riskhantering och kreditbedömning

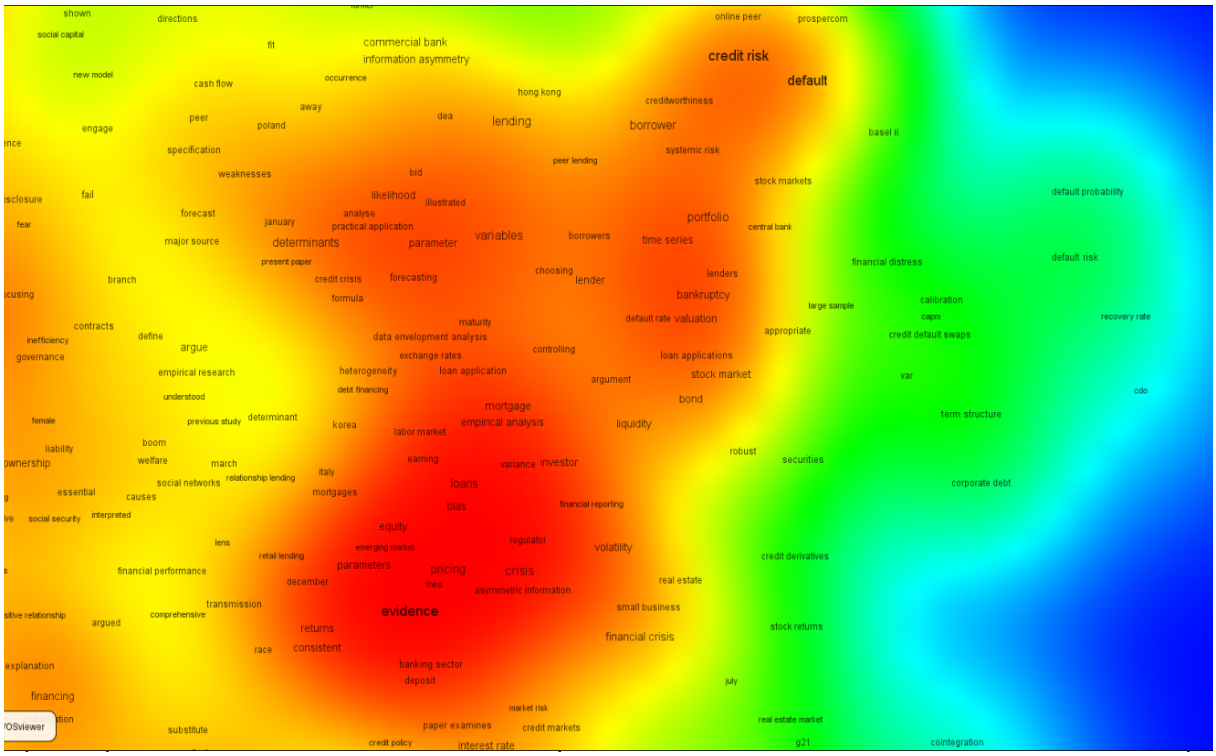

Det andra klustret i kartans högra del innehåller i hög grad begrepp relaterade till riskbedömnings och -hantering, inte minst ifråga om kreditvärdering. Även här är fokus i hög grad affärsperspektivet snarare än något sorts användar- eller konsument-perspektiv, d.v.s. ”risk” handlar mer om affärsidkares och kreditgivares risk att inte få betalt än konsumenternas risk att bli skuldsatta.

Tema 2: Konsumentkultur och beteenden. Vilka fält forskar man i?

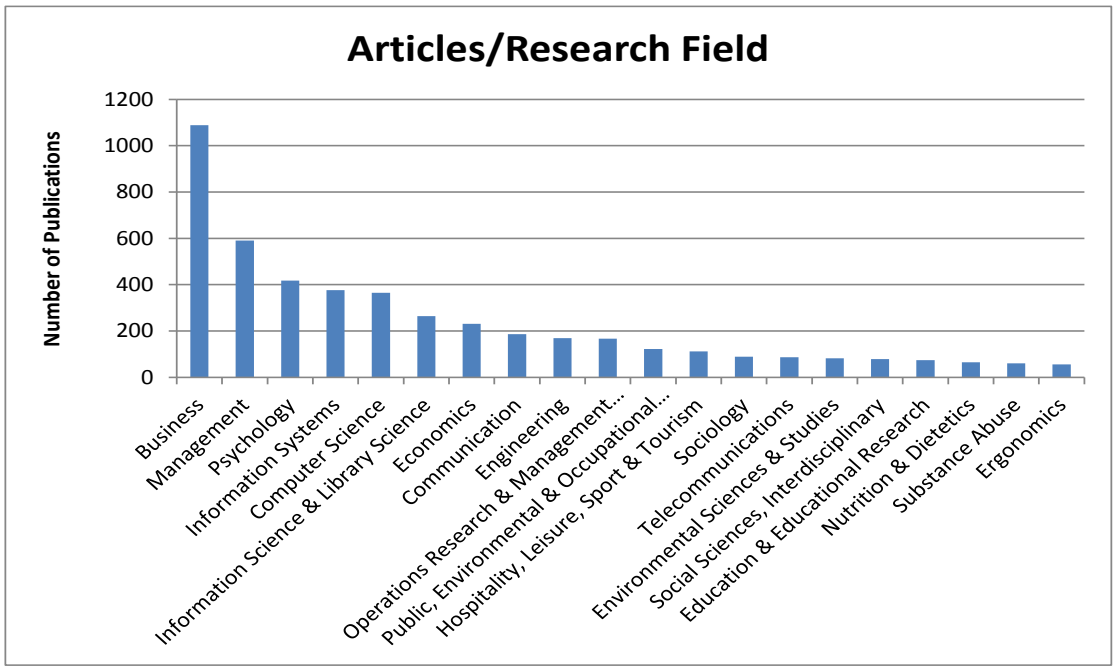

Tema 2: Co-citeringsanalys

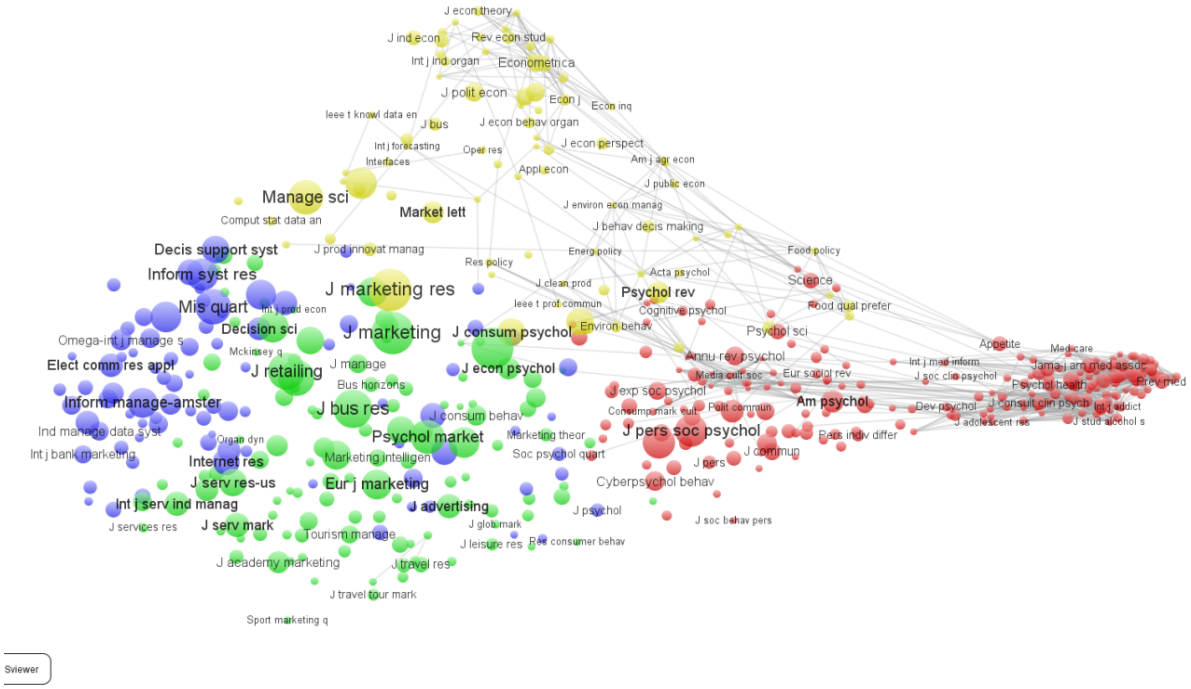

Tema 2: Vad skriver man om?

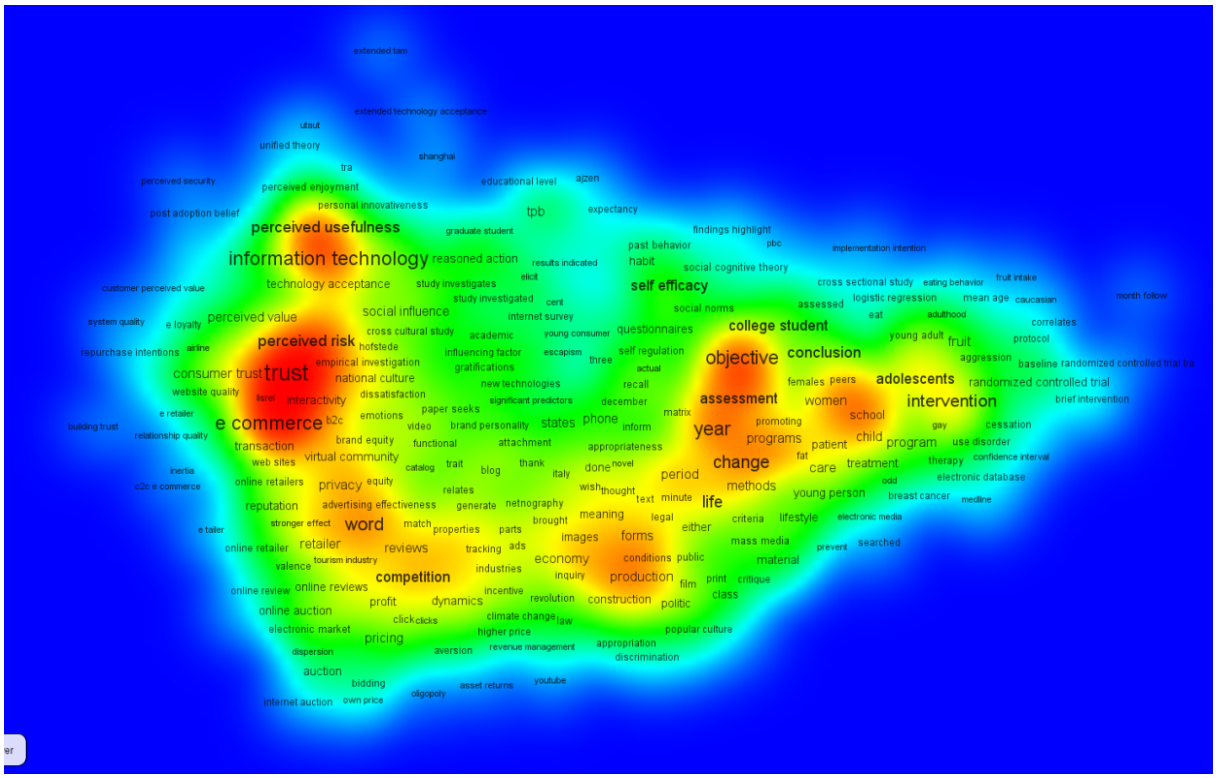

Preliminära slutsatser: bibliometri

- Fokus på system och handelsverksamhet, snarare än på konsumenter och konsumtionsmönster.
- I den utsträckning som det går att identifiera forskning inriktad mot konsumenter och deras beteenden, så är det i relativt hög utsträckning fråga om riskbeteenden.
- Centrala frågor: ”hur utformar vi system för e-handel?” och ”hur undviker vi att inte få betalt?”
- Konsekvenser av digital tillgänglighet till konsumtion och eventuell skuldsättningsproblematik relaterad till e-handel *tämligen obeforskat*.

LUNDS UNIVERSITET

Systematiska sökningar

Peer-review granskade akademiska tidskrifter publicerade från 2000 och framåt

Sökstrategi:

- Academic Search Complete (generell)
- Scopus (generell)

Teman:

- Överskuldsättning
- Digital
- Mobil

Då forskningsfältet är kan betecknas som spretigt uppfattar vi det inte som lämpligt att söka i ämnesspecifika databaser utan har istället valt två generella, etablerade sådana *Academic search complete* och *Scopus.* Vi har, viket vi visade ovan, sökt på tre teman: ”Överskuldsättnig”, ”Digital” kombinerat med ”konsumtionsbettende” och ”skuldsättning” samt mobil kombinerat med ”konsumtionsbettende” och ”skuldsättning”. Värt att notera är att temat överskuldsättning endast genererade ca 50 träffar medan övriga teman genererade ca 2000 träffar vardera. Detta kan tyda på att överskuldsättning ännu inte är ett etablerat begrepp och/eller att fältet ännu är tämligen obeforskat

Resultat systematiska sökningar

1. Ekonomi, finans och management
2. Systemutveckling och datahantering
3. Marknadsföring och konsumtion
4. Juridik
5. Medicin och psykologi
6. Socialt arbete och välfärdsforskning
7. Finansiell färdighet och digital literacitet

LUNDS UNIVERSITET

Med utgångspunkt i systematiska läsningar av de identifierade artiklarnas abstracts identifierades sju huvudsakliga teman i vårt material (se ovan). Dessa samspelar också med resultaten från den bibliometriska delstudien.

I det första temat hittar vi forskning om exempelvis kreditkontroll och kredithantering, mobila banktjänster och online-lånetjänster, e-handelstjänster. Merparten av forskningen har ett producent/affärsidkarperspektiv och söker identifiera hur användningen av nämnda tjänster kan öka samt hur affärsidkaren kan tjäna pengar/undvika att göra ekonomiska förluster genom att tillhandahålla nämnda tjänster.

I det andra temat ligger fokus på systemutveckling för e-handel, kreditvärdering, mobil handel etc. samt på så kallad *web mining, data mining* och *big data*. Perspektivet är återigen producentens eller affärsidkarens. Centrala frågor som söker besvaras är ”Hur kan vi bygga säkra system för e-handel?”, ”hur kan vi tjäna mer pengar på e-handel?”, Hur kan vi använda all den information/data som våra kunder uppger medvetet eller omedvetet för olika typer av kreditanalyser, personaliserad marknadsföring?”

I det tredje temat framkommer ett tydligare konsumentperspektiv. Dock ligger fokus främst på att lära känna kundens behov och beteenden i syfte att kunna förbättra marknadsföringen gentemot vissa kundgrupper samt förstå varför vissa grupper inte väljer att använda exempelvis kreditkort eller e-handlar.

Det fjärde temat som behandlar juridisk forskning i främst en nordamerikansk kontext behandlar främst olika regleringar kring sms-lån och predatory lending.

Det femte temat representeras av endast ett fåtal artiklar varav många undersöker varför vissa inte litar på e-handel

Tema sex och sju är närmast helt frånvarande i materialet. Detta kan bero på att forskare inom dessa fält främst väljer att publicera sig i en nationell kontext och i rapporter, monografier etc, vilket gör att de inte syns i de internationella forskningsdatabaserna.

Slutsatserna från den systematiska litteraturstudien kan sammanfattas som följer:

Preliminära slutsatser – syst. litt. stud.

- I den forskning som presenteras i det analyserade materialet ligger en stark betoning på frågor som behandlar systemutveckling och datahantering från ett producentperspektiv
- Centrala frågor: ”hur utformar vi effektiva system för e-handel?”, ”hur undviker vi att inte få betalt?”, ”hur minskar vi hinder för e-handel?”, ”Hur kan vi utnyttja all konsumentdata vi nu har tillgång till?”

LUNDS UNIVERSITET

Tentativa resultat överlag

- "Överskuldsättning" är ett tämligen obeforskat område
- Konsekvenser av digital tillgänglighet till konsumtion och eventuell skuldsättningsproblematik relaterad till e-handel tämligen obeforskat.
  - A) digital/mobil kopplas sällan samman med skuldsättning
  - B) Detta är ett nytt fenomen som ännu inte beforskats i någon högre utsträckning
- Fokus på system och handelsverksamhet, snarare än på konsumenter och konsumtionsmönster.

LUNDS UNIVERSITET

Nästa steg.

LUNDS UNIVERSITET

Kontakt

- stefan.larsson@luii.lu.se
  046-2227158
- hanna.carlsson@luii.lu.se
  046-2223134
- www.luii.lu.se

TACK!

LUNDS UNIVERSITET

Läs mer om Stefan Larsson här:
http://luii.lu.se/about/stefan-larsson/stefan-larsson-swe/

Läs mer om Hanna Carlsson här:
http://www.kultur.lu.se/person/HannaCarlsson